

EL FUTUR DEL MONUMENT DEL RIU El precedent desconegut de l'anomenat monument a la Batalla de l'Ebre ara posat a consulta

Un monument molt més radical que el que ara es posarà a consulta, franquista des de l'estètica i el disseny i concebut ja des del primer esbós amb símbols d'exaltació feixista, va ser projectat per l'arquitecte mu-

nicipal de Tortosa Barlett Zaldívar el 1950, 16 anys abans que s'inaugurés el monument de Lluís M. Saumells. Gràcies al testimoni d'un historiador i d'un arquitecte, el setmanari ha tingut accés al contingut de

la memòria d'aquell projecte, incomprendiblement rebutjat i substituït, finalment, per un altre, el de Saumells, que ofereix dubtes raonables sobre la intencionalitat o el grau de col·laboracionisme de l'artista.

El monument que no va ser

TERRES DE L'EBRE O. Meseguer Julian

Que el monument a la Batalla de l'Ebre és franquista perquè ha dut inscrita la intencionalitat d'honorar les víctimes d'un bàndol de la guerra en detriment de la memòria de les de l'altre bàndol, i feixista perquè buscava enaltir les idees d'un règim dictatorial, sembla poc discutible, però és igualment cert que el monòlit ofereix una obra original que, deslliurada dels elements franquistes, no s'adiu gaire amb els criteris estètics del *Movimiento*, com s'apuntava en el número anterior del SETMANARI L'EBRE, i semblaria susceptible de poder sostindre un altre tipus de missatge. Una reformulació que és una de les opcions posades a consulta i que, probablement, no hagués suportat un altre monument projectat inicialment, 16 anys abans que Franco inaugurés el conjunt monumental que finalment ha perdurat durant 50 anys al mig del riu a Tortosa. Segons ja recordava el mes de gener passat aquesta publicació en un article del llicenciat en Història i professor de Secundària Felip Monclús Arasa, i segons va recollir en unes notes per al Museu de Tortosa l'actual vocal de Cultura del Col·legi d'Arquitectes a les Terres de l'Ebre, Toni López Dauí,

L'arquitecte municipal va concebir, l'any 1950, un monument molt més radical que va ser rebutjat

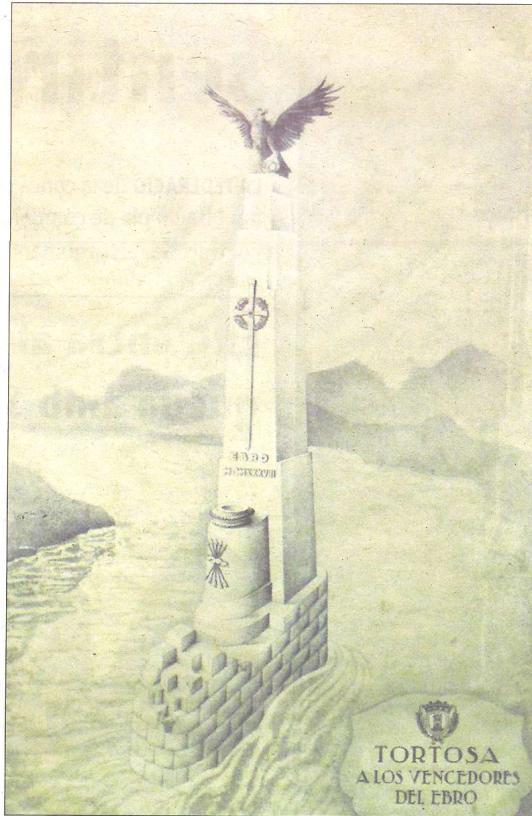
L'any 1950 l'aleshores arquitecte municipal Agustí Barlett Zaldívar va redactar un projecte de monument concebut des del quilòmetre zero, sense matisos, per a l'exaltació franquista: la memòria ja feia referència a un *Monumento en honor al glorioso ejército vencedor de la Batalla del Ebro* i detallava ja de sortida el simbolisme dels elements que preveia: "Un alto obelisco de planta cruciforme, rematado en su parte superior por un águila, la simbólica de la idea imperial del movimiento renovador, aferrando sus garras a un pedregoso, o sea simbolizando

la definitiva posesión de las tierras recién conquistadas que bañaron las aguas del río". *La espada victoriosa del Caudillo, será de dorado bronce y con la empuñadura circundada de ramas de laurel: El laurel de la victoria. En la parte inferior, dos cuerpos pétreos adosados, llevarán en su frontis las cinco flechas emblema del movimiento*". Era una proposta, des del punt de vista escultòric, molt més extremada i colossalista, més adient a l'època franquista que la del monument que finalment es va acabar aixecant i que ara serà posat a consulta, el de Lluís M. Saumells. Enric Baixeras, biògraf de Saumells, destacava que les icones franquistes (es descobreix fins a quin punt imposades) es van acabar plasmant sense un concepte unitari.

Barlett també va ser el cap local de la Falange, però, tot i els seus mèrits, finalment la seua proposta es va desestimar. Tant Monclús com López Dauí coincideixen que se'n desconeixen els motius. "Segons l'històric periodista Silvestre Ibáñez Ferrer, fou l'historiador Enric Bayerrí Bertomeu qui va llençar la idea d'aixecar el monument. Bartlett en traçà un esbós, una reproducció del qual fou utilitzada per l'aleshores alcalde, Recaredo Loscos, per tal de felicitar el Nadal de l'any 1940", revela López Dauí en el text que va escriure per documentar el dibuix del disseny de Barlett desat al magatzem del Museu de Tortosa.

El 29 de febrer del 1952, segons López Dauí, Barlett envià al governador civil dos còpies de la memòria, plànols i pressupost del seu projecte. "Aleshores les qüestions relatives a aquest projecte foren gestionades per les jerarquies de Tarragona les quals decidiren, en darrera instància, refusar-lo", conclou.

FACTURACIÓ A BANDA Quant a l'actual monument franquista, respecte al qual López Dauí insisteix que, formalment, com a plantejament escultòric, s'aparta dels criteris oficials del Servicio Nacional de Propaganda, i ho argumenta: "Està construït amb ferro en lloc de l'habitual pedra, símbol de l'eternitat i de la severitat; es tracta d'un monòlit i, com a tal, és considerat un símbol pagà; està format per dos piràmides truncades i les piràmi-

L'obelisc projectat per Barlett Zaldívar era de 26,5 metres d'alçada sobre un basament de 6,6x3,8 metres en planta, construït amb un nucli de formigó armat, paret de fàbrica de maó i revestiment exterior de pedra artificial. L'àliga que l'havia de coronar hagués tingut una alçada de 2,6 metres i hagués anat, amb bronze, amb les ales atirantades i ancorada, verticalment, al seu pedestal. / FOTO DE LÓPEZ DAUÍ DEL DIBUIX DEL MONUMENT DE BARLETT ZALDÍVAR

des s'identifiquen amb el món de la masoneria, i l'element de la creu, símbol del sacrifici cristià, no és allò essencial. De fet, hi apareix com un element secundari, minimalista". L'arquitecte també destaca que el monument "no està vinculat a cap edifici religiós, incorpora enllumenat propi i acolorit [no funciona des de fa temps] i el seu emplaçament, al mig del riu, no el fa apte per a concentracions de fidels al règim". Fins i tot assegura que "subverteix la concepció clàssica de monument en la qual el pedestal és més gran que l'ele-

ment escultòric, com el monument a mossèn Sol". "Amb totes aquestes anomalies, no crec que des del punt de vista franquista es pugui qualificar de canònic ni, tampoc, acusar Saumells de col·laboracionista, i el soldat combatent sembla ser una interpretació errònia", opina López Dauí.

També qui va ser director de l'obra d'instal·lació del monument, l'aparellador Víctor Esquerré, de 83 anys, assegura al SETMANARI L'EBRE que la inserció d'elements franquistes es va fer després i "es va facturar a banda". ■

Opinió

Víctor Esquerré Gallén
Director de l'obra d'instal·lació del monument

Distorsió de la idea inicial

Vaig dirigir la construcció del monument als caiguts a la Batalla de l'Ebre. No el vaig projectar. El simbolisme inicial és -i era- ben clar. El recobriments amb xapa metàl·lica de l'estructura així ho indica. Començant per baix, tenim uns forats que signifiquen trets. A mesura que es va pujant, els forats o trets es barregen amb creus, significatius dels morts. Més amunt, només creus, els morts, i, finalment, una figura col·locant un estel al cel. El projecte inicial -tinc ben entès- era per als caiguts dels dos bàndols, però una persona feixista, llepaculs, tortosina, amb càrrec a la Diputació, va afegir-hi la simbologia franquista distorsionant la idea.

Durant la construcció vaig coincidir un moment amb un militar d'alta graduació que es va empenyar, remugant per l'afegit dels símbols franquistes. Què hi ha més fàcil ara que traure aquests símbols i conservar el monument al lloc inigualable on està i donar una lliçó de recuperació democràtica? Als polítics, la majoria, no els importa l'art i allò ho és. És una obra ben concebuda i ben emplaçada. Val la pena conservar-la amb les modificacions que calguen. Jo he viscut una altra recuperació democràtica: la figura de la dona del monument a la República a Barcelona. La model fora la meua mare.